

УДК 373.2(477)
ББК 74.1(4Укр)
Д71

Рекомендовано до друку
Вченою радою Педагогічного інституту
Київського університету імені Бориса Грінченка
(протокол № 2 від 21 жовтня 2015 р)

Упорядники: Беленька Г.В., Машовець М.А.

Автори: Беленька Г.В., Брежнева О.Г., Волинець К.І., Гавриш Н.В.,
Голота Н.М., Денисюк О.М., Іванюта О.В., Загородня Л.П., Захарченко В.Г.,
Карнаухова А.В., Лохвицька Л.В., Лупійко Л., Матвієнко С.І., Машовець М.А.,
Мельник Н.І., Мельничук О.І., Олійник Л.М., Половіна О.А., Рогальська Н.В.,
Тітаренко С.А., Щербакова К.Й., Яницька О.Ю.

Редагування: Карнаухова А.В., Літіченко О.Д.

Д71 Дошкільна освіта в Україні: лідерство в професії : збірник статей / [авт. колект.: Л.В. Артемова, Г.В. Беленька, Н.М. Голота та ін.; упорядники Беленька Г.В., Машовець М.А.]. — К. : Київський університет ім. Б. Грінченка, 2015. — 264 с.

Збірник статей — відображення результатів діяльності наукової школи доктора педагогічних наук, професора Любові Вікторівни Артемової. Це видання присвячено 80-літтю відомої вченої в галузі дошкільної освіти та професійної підготовки майбутніх вихователів.

Для широкого кола педагогічних працівників, студентів, аспірантів.

УДК 373.2(477)
ББК 74.1(4Укр)

© Беленька Г.В., Машовець М.А., упорядкування, 2015
© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2015

ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В ДУСІ МИРУ НА МАТЕРІАЛАХ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Денисюк О.М.

Питання мирного співіснування сьогодні, як ніколи, набувають особливого значення. Прояви насильства, приниження, непорозуміння з боку дорослих і однолітків негативно відображаються на моральному становленні особистості дитини. Використання фактів з історії України, на нашу думку, сприятиме вихованню у дітей патріотичних почуттів, бажання жити в мирі та злагоді [1; 2; 4].

Спокон віків в Україні культивувалось прагнення до мирного співіснування. Це знайшло відображення в різноманітних жанрах усної народної творчості, що є носієм і втіленням народної мудрості: «Худий мир гірше лихої сварки», «Згода дім будує, а незгода руйнує», «Нащо клад коли в сім'ї лад», «Уміли сваритися — умійте миритися».

За глумачним словником сучасної української мови, мир — це відсутність незгоди, ворожнечі сварок. Відсутність збройної боротьби між двома або кількома народами, державами [3].

Аналіз педагогічної літератури зарубіжних та вітчизняних педагогів з проблеми ознайомлення дошкільників з історією України показав, що одним з важливих критеріїв у доборі та використанні фактів з історії у виховному процесі є миролюбність тієї чи іншої нації. Так, наприклад, японські педагоги вважають, що не потрібно дітям давати історичних знань, бо найближча історія Японії прямо пов'язана з мілітаризмом і тому вона не може виховати позитивного ставлення до своєї країни [4].

Українському народу притаманна така риса як миролюбність. Українці ніколи не вели загарбницьких воєн. Всі війни, у яких вони брали участь були оборонними. Як відзначав І. Огієнко, що у своєму житті наші предки були прості й виносливі, ласкаві й людяні з вдачі, щиросердечні і відкриті.

Основою успішного вирішення завдань виховання дітей в дусі миру є взаємозв'язок інтелектуальних та емоційних факторів. Нові знання збагачують почуття, а емоційно-позитивні чи негативні ставлення до подій та явищ сприяє більш якісному їх засвоєнню, появі образних уявлень. Організація практичної діяльності дітей збагачує чуттєвий досвід дошкільника, розширює та уточнює уявлення про події минулого.

В роботі з дітьми перш за все важливо акцентувати увагу на природню потребу людини жити в мирі, показати доцільність та привабливість таких стосунків з однолітками, батьками. З цією метою можна використовувати ігрові вправи: «Посварилися», «Віддай», «Хочу

і все» тощо. Приймаючи на себе різні ролі, діти за рахунок зміни позицій, вчаться виділяти переживання інших людей, визначати причини, що сприяють виникненню непорозумінь, сварок. В процесі виконання вправ відбувається корекція окремих рис характеру дітей, вправлення в ефективному спілкуванні. Орієнтуючись на індивідуальні особливості, роль миролюбивої людини можна запропонувати дитині, схильної до сварок, яка не вміє поступатись, та навпаки. В процесі виконання вправ доцільним є використання прислів'їв, приказок на тему миру, таких жанрів дитячого фольклору, як мирилки: «Мир-миром; пироги з сиром, вареники в маслі, ми подружки красні. Обнімемся! Поцілуємося!»

Педагог може підібрати дітям серію сюжетних картинок, які вони можуть розглянути та запропонувати власний варіант продовження сюжету. Наприклад, «Чому закінчилась гра?», «Чому діти не встигли зробити подарунок мамі» і т. ін. Таким чином, діти поступово усвідомлюють негативні наслідки ворожнечі, сварок у спілкуванні, самотійно знаходять вихід з конфліктної ситуації.

На тему миру та незгоди складались невеличкі оповідання (за методикою В.О. Сухомлинського), які закінчувались запитанням до дітей. За аналогією запропонувати дітям скласти власні оповідання.

На основі формування уявлень про мир, встановлення мирних взаємовідносин між однолітками та членами родини підводити дітей до розуміння стосунків між громадянами країни та представниками інших країн світу.

На формування миролюбства у дітей важливий виховний вплив має родина. У повсякденній роботі на прикладах дитячої літератури, мультфільмів, безпосередніх спостережень необхідно наголошувати, як добре коли в сім'ї мир, злагода, коли члени родини люблять та жаліють, розуміють один одного. Створювати умови для перенесення цих уявлень в сюжетно-рольові ігри, наприклад, «Сім'я», безпосереднє спілкування з членами родини.

Використовуючи різноманітні вправи типу: «Як можна дізнати про мамин настрій?», «Щоб ти зробив, коли сваряться твої молодші братики та сестрички, друзі?» і т. ін., спостереження, розгляд фотографій та ілюстрацій, вчити дітей визначати настрій близьких людей, шанувати свою родину і робити все для того, щоб удома було затишно і радісно, щоб не було ворожнечі («З рідними людьми завжди ради знайдеш»).

Атмосферу згоди, взаємоповаги у родині повинні створити дорослі. Але, на жаль, інколи їм бракує стриманості, розважливості, справжньої мудрості, втраченої у життєвій метушні.

Збагатити практику сімейного виховання можуть бесіди, тематичні консультації, спостереження за спілкуванням власної дитини в групі однолітків, активне включення батьків у виховний процес дошкільного навчального закладу, проведення тренінгових занять для батьків щодо ефективних способів вирішення конфліктних ситуацій, оптимізації загального ставлення до світу або до певних його явищ.

В процесі такої взаємодії педагоги мають можливість познайомити батьків з народними традиціями, духовним надбанням предків щодо встановлення мирних стосунків в родині. Спілкуючись з родинами наголошувати, що значно легше просто словом повчати, ніж щоденно на власному прикладі навчати.

У нагоді стануть оповідання про князів Володимира Великого, якого в народі називають Красне Сонечко за те, що він хотів миру і добра людям, дбав про їхнє майбутнє та оповідав заповіт Ярослава Мудрого своїм дітям жити в згоді та любити один одного:

Не сварітесь, жийте в згоді:
Тільки мир збере усе,
А незгода, наче вітер,
Все по полю рознесе.
Як не будете всі разом
Йти до спільної мети,
Ви, державу зруйнувавши,
Подаєтесь у світи.

(О. Олесь).

Запитання до дітей наприкінці таких розповідей допоможуть їм дійти висновку про те, якщо в родині, між сусідами буде мир, то наша країна буде міцною, ніякі вороги нас не зможуть подолати.

Справляє враження на дітей і повчання близьких людей ще за давніх часів: «А це для тебе Миколко, й тобі Васильку, хоч гарних дітей маю, але замовляю. Ділю хліб навпіл, щоб у кожного був свій наділ. Не вмієте в згоді жити, то навчіться хоч один хліб їсти».

Формування уявлень у дошкільників про події з історії України дають можливість усвідомити значення миру в житті родини, країни, сприяють активізації логічного мислення дітей. На запитання «Що ти можеш зробити для України?» діти відповідали: «Жити мирно, не сваритись; не смітити, берегти пам'ятники; посадити дерево; захищати Україну, щоб був мир».

Виховання дошкільнят в дусі миру неможливе без розуміння ними страждань, які приносять війни людям протягом всієї історії України.

Щоб щедро родила земля, цвіли сади, зростали діти у мирі і злагоді, загинуло у різні роки багато людей (за часів Козаччини, під час Другої Світової війни, збройні конфлікти та негаразди сучасного життя).

Ознайомлюючи дітей з героїчними подвигами воїнів, міліції, поліції важливо підводити до висновку про те, що найдорожче у світі — це мир, який потрібно берегти.

Свої уявлення про мир, згоду, війну, ворожнечу дошкільники відображають в ігровій, зображувальній діяльності, в процесі спілкування з однолітками та дорослими.

Показником засвоєння дітьми ідей миру є бажання жити у злагоді з оточуючими людьми, природою, вміння його берегти та захищати.

На жаль, сьогодні в країні з'явилась значна кількість дітей та дорослих, які особисто зазнали впливу травматичних подій війни. Вони потребують особливої уваги та підтримки різних фахівців: психологів, соціальних педагогів, вихователів, медиків тощо. Важливо допомогти дітям відчувати безпеку, а також те, що її зрозуміють, створити середовище, в якому є повага, довіра та підтримка.

Сучасна ситуація в Україні потребує розробки новітніх підходів до питань виховання підростаючого покоління в дусі миру.

Джерела

1. Артемова Л.В. Педагогіка і методика вищої школи [Текст] : інтерактив. технології в курсах навч. Дисциплін : навч.—метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Л.В. Артемова. — К. : Кондор, 2008. — 271 с.
2. Артемова Л.В. Програма з українознавства // Палітра педагога. — 1997. — № 1. — С. 3.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (с дод., допов. та CD) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. — К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. — 1736 с. — С. 667.
4. Денисюк О.М. Формування уявлень дітей старшого дошкільного віку про історію України [Текст] : дис... канд. пед. Наук : 13.00.08 / Денисюк Олена Миколаївна ; Національний педагогічний ун-т ім. М.П. Драгоманова. — К., 2000. — 203 с.

